

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 338.242

ПІДХІД ДО ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В БУДІВНИЦТВІ

APPROACH TO ESTABLISHING THE EFFECTIVENESS OF DEVELOPMENT OF A SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN BUILDING

Барінов Д.Ю.

асистент кафедри обліку, економіки
і управління персоналом підприємства,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Стаття присвячена дослідженню результативності як складної наукової категорії, розробці підходу до оцінки результативності управління розвитком суб'єкта малого підприємництва у будівництві. В ході дослідження систематизовано погляди науковців на сутність поняття результативності та вивчено її взаємозв'язок з іншими науковими категоріями. Обґрунтовано підхід до встановлення результативності управління розвитком суб'єкта малого підприємництва, який передбачає здійснення аналізу показників, що характеризують зміни за критеріями результативності кількісного та якісного характеру. В якості кількісного критерію запропоновано враховувати зміну рівня розвитку суб'єкта малого підприємництва. Якісні критерії повинні відображати зміну орієнтованості управління розвитком суб'єкта малого підприємництва та його характеру. Розглянуто послідовність здійснення оцінки результативності управління розвитком, яка передбачає виявлення змін за обраними критеріями, обчислення значень показників результативності, що відбивають ці зміни, зведення показників в єдиний показник результативності. Запропонований підхід дозволяє оцінити результативність управління розвитком суб'єкта малого підприємництва та обґрунтувати напрями щодо її підвищення.

Ключові слова: будівництво, суб'єкт малого підприємництва, розвиток, управління, результативність, критерій.

Статья посвящена исследованию результативности как сложной научной категории, разработке подхода к оценке результативности управления развитием субъекта малого предпринимательства в строительстве. В ходе исследования систематизированы взгляды ученых на сущность понятия результативности и изучены ее взаимосвязь с другими научными категориями. Обоснованно подход к установлению результативности управления развитием субъекта малого предпринимательства, предусматривает осуществление анализа показателей, характеризующих изменения по критериям результативности количественного и качественного характера. В качестве количественного критерия предложено учитывать изменение уровня развития субъекта малого предпринимательства. Качественные критерии должны отражать изменение ориентированности управления развитием субъекта малого предпринимательства и его характера. Рассмотрены последовательность осуществления оценки результативности управления развитием, которая предполагает выявление изменений по выбранным критериям, вычисления значений показателей результативности, отражающих эти изменения, возведение показателей в единый показатель результативности. Предложенный подход позволяет оценить результативность управления развитием субъекта малого предпринимательства и обосновать направления по ее повышению.

Ключевые слова: строительство, субъект малого предпринимательства, развитие, управление, результативность, критерий.

The article is devoted to the study of the effectiveness of a complex scientific category, the development of an approach to assess the effectiveness of management development of the subject of small business in construction. The research systematized the views of scientists on the essence of the concept of effectiveness and studied its relationship with other scientific categories. The approach to establishing the effectiveness of management of

the development of the subject of small business, which involves the analysis of indicators characterizing changes in the criteria of the quantitative and qualitative performance, is substantiated. As a quantitative criterion, it is suggested to take into account the change in the level of development of the subject of small business. Qualitative criteria should reflect the change in the management orientation of the subject of small business and its nature. The sequence of implementation of the assessment of the effectiveness of development management was viewed. It involves identifying changes in selected criteria, calculating the values of performance indicators reflecting these changes, the construction of indicators in a single indicator of effectiveness. The proposed approach allows us to assess the effectiveness of the management of the development of the subject of small business and to justify directions for its improvement.

Keywords: construction, subject of small business, development, management, effectiveness, criterion.

Актуальність проблеми. Мале підприємство є не лише найбільш динамічним елементом ринкової економіки, але й одним із засобів усунення диспропорцій на ринках товарів та послуг, створення додаткових робочих місць і скорочення рівня безробіття, активізації інноваційних процесів, розвитку конкуренції, швидкого насичення ринку товарами та послугами. З огляду на це, розвиток суб'єктів малого підприємництва в різних галузях національного господарства є одним із найбільш пріоритетних завдань, розв'язання якого потребує застосування прогресивних управлінських технологій, в першу чергу, на мікроекономічному рівні.

Варто погодитись з твердженням, наведеним в роботі Поліщук Н. стосовно того, що методологічні проблеми, пов'язані з забезпеченням результативності стають дедалі більш актуальними у сучасній практичній діяльності суб'єктів ринкової економіки [1, с. 12].

З огляду на це постає нагальна потреба в підвищенні результативності управління розвитком суб'єктів малого підприємництва.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженню результативності як економічної категорії присвятили свої роботи такі науковці, як, Г. Гергега [2], П. Друкер [3], Л. Касьян [4], Л. Климаш [5], Н. Поліщук [1], А. Тендюк, С. Васильківський [6], О. Ткаченко [7], С. Чимшит [8].

Не дивлячись на значну увагу, приділену дослідженню сутності результативності управління, єдиної методики щодо її оцінки досі не розроблено. Все вищезазначене значною мірою актуалізує подальші дослідження в цьому напрямку.

Мета роботи. Дана стаття присвячена роботі підходу до визначення результативності управління з використанням критеріїв, що відображають рівень розвитку суб'єкта малого підприємництва, орієнтованість й характер управління його розвитком.

Викладення основного матеріалу дослідження. Проаналізувавши погляди науковців [1–8], можна стверджувати, що результативність управління розвитком суб'єкта малого підприємництва є запорукою його ефективності. До того ж, між цими категоріями існує тісний причинно-наслідковий зв'язок. Він виявляється в тому, що якщо немає результативності, то не

можна говорити й про ефективність управління. І навпаки, якщо управління є ефективним, то закономірним є припущення про його результативність. В складних економічних реаліях сьогодення, що характеризуються неприбутковістю суб'єктів малого підприємництва в будівництві, на перший план виступає саме забезпечення результативності управління, яку можна охарактеризувати з допомогою зміни критеріїв кількісного та якісного характеру.

Стосовно управління розвитком, кількісним критерієм результативності виступає зміна рівня розвитку суб'єкта малого підприємництва, а якісними критеріями – зміна орієнтованості управління та його характеру.

Якщо за критеріями результативності відбувається покращення, то показник результативності розраховується з використанням формули 1, якщо ж погіршення, то з використанням формули 2:

$$i_n = \frac{Xn_1 - Xn_0}{Xn_{\max} - Xn_0}, \quad (1)$$

$$i_n = \frac{Xn_1 - Xn_0}{Xn_0 - Xn_{\min}}, \quad (2)$$

де i_n – показник результативності за критерієм n ;

Xn_0 та Xn_1 – поточна та перспективна оцінка за критерієм;

Xn_{\max} – максимально можлива оцінка за критерієм;

Xn_{\min} – мінімально можлива оцінка за критерієм.

Для критерію результативності «рівень розвитку» поточна та перспективна оцінка відповідає значенню інтегрального індикатора оцінки розвитку в поточному та наступному періоді. Мінімально та максимально можливі оцінки за критерієм відповідають нижній та верхній межам шкали інтегрального індикатора розвитку (0 та 1, відповідно).

Для критерію результативності «орієнтованість управління» поточна та перспективна оцінка відповідає кількості векторів управління в поточному та наступному періоді. Мінімально та максимально можливі оцінки за критерієм відповідають найменшій та найбільшій кількості векторів, що є можливою (1 вектор та 4 вектора відповідно).

Для критерію результативності «характер управління» поточна та перспективна оцінка характеристики встановлюється відповідно до позиції за номінальною шкалою в поточному та наступному періоді (1 – дестабілізуючий характер, 2 – перманентний характер, 3 – стабілізуючий характер). Мінімально та максимально можливі оцінки за критерієм відповідають найгіршій та найкращій позиції за номінальною шкалою (1 та 3 відповідно).

Якщо змін за критерієм «рівень розвитку» не відбувається то показник результативності управління за цим критерієм визначається виходячи з досягнутого в поточному періоді рівня інтегрального індикатора розвитку: «-1» – при критичному рівні, «-0,5» – при допустимому рівні; «0» – при паритетному рівні; «0,5» – при динамічному рівні; «1» – при гіпердинамічному рівні.

Якщо змін за критерієм «орієнтованість управління» не відбувається то показник результативності управління за цим критерієм визначається виходячи з того, наскільки збалансованим воно було в поточному періоді: «-1» – при одно-векторному управлінні, «-0,33» – при двох-векторному управлінні; «0,33» – при трьох-векторному управлінні; «1» – при збалансованому управлінні.

Якщо змін за критерієм «характер управління» не відбувається то показник результативності управління за цим критерієм визначається виходячи з того, наскільки прогресивним воно було в поточному періоді: «-1» – при дестабілізуючому характері управління, «0» – при перманентному характері управління; «1» – при стабілізуючому характері управління.

Визначені показники результативності за всіма трьома критеріями лежатимуть в межах від «-1» до «1» (розмах початкової шкали показників результативності складає 2 пункти). Враховуючи, що базовою в нашому дослідженні є шкала Харрінгтона рекомендується здійснити переведення показників результативності в цю шкалу, межі якої – від «0» до «1» (розмах шкали Харрінгтона складає 1 пункт). Тобто співвідношення між розмірністю шкал дорівнює $\frac{1}{2}$. Середина початкової шкали результативності дорівнює «0» та може бути співставлен з серединою шкали Харрінгтона, яка складає «0,5».

Переведення показники результативності за критеріями у шкалу Харрінгтона пропонується здійснити за формулою:

$$I_n = 0,5 + i_n \cdot \frac{1}{2} \quad (3)$$

I_n – переведене в шкалу Харрінгтона значення показника результативності управління за критерієм p ;

I^I – середина шкали Харрінгтона;

K_c – коефіцієнт співвідношення між розмірністю шкал;

i_n – показник результативності управління за критеріями p .

Виходячи з цього, межі інтервалів переведених значень показників результативності та початкової шкали матимуть наступні значення:

Загальний показник результативності пропонується визначати на основі переведених в шкалу Харрінгтона показників результативності за окремими критеріями з використанням середньої арифметичної зваженої. При цьому для початку визначається результативність управління за кількісним критерієм (показник, що відбиває зміни рівня розвитку) та якісними критеріями (визначається як середня величина показників).

Далі, визначаються коефіцієнти вагомості показника результативності за кількісною характеристикою та якісними характеристиками. Коефіцієнти вагомості були визначені з використанням методу попарних порівнянь. Найчастіше в такому випадку застосовується шкала Сааті. При використанні зазначеної шкали, порівнюючи два об'єкти кожному з них ставиться у відповідність число в інтервалі від 1 до 9 або обернене до нього. При цьому 1 бал означає однакову важливість об'єктів, 3 бали – незначну перевагу одного об'єкту над іншим, 5 бали – суттєву перевагу, 7 балів – значну перевагу, 9 балів – абсолютну перевагу. Допускається присвоєння проміжних оцінок (2, 4, 6, 8 балів). Проте, як зазначається в дослідженні [9], у тих випадках, коли важко розрізнити скільки є проміжних градацій від абсолютного до слабкої переваги або цього не потрібно в конкретній задачі, може використовуватися шкала з меншим числом градацій. Враховуючи цю рекомендацію, пропонуємо використовувати таку шкалу для присвоєння відносних переваг:

Таблиця 1

Відповідність початкової шкали показників результативності шкалі Харрінгтона

Початкова шкала	Шкала Харрінгтона	Інтерпретація
[-1 ÷ -0,6)	[0 ÷ 0,2)	Дуже низька результативність
[-0,6 ÷ -0,26)	[0,2 ÷ 0,37)	Низька результативність
[-0,26 ÷ 0,26)	[0,37 ÷ 0,63)	Середня результативність
[0,26 ÷ 0,6)	[0,63 ÷ 0,8)	Висока результативність
[0,6 ÷ 1]	[0,8 ÷ 1]	Дуже висока результативність

Примітка: розроблено автором

Розрахунок коефіцієнтів вагомості показників результативності управління

Відносні переваги	Показник результативності за кількісним критерієм	Показник результативності за якісними критерієм	Сума	Коефіцієнти вагомості
Показник результативності за кількісним критерієм	1	5	6	$6/7,2=0,83$
Показник результативності за якісними критеріями	1/5	1	1,2	$1,2/7,2=0,17$
Разом			7,2	1

Примітка: побудовано автором

- 1 бал – однакова важливість;
- 5 балів – суттєва перевага;
- 9 балів – абсолютна значимість.

За оцінками експертів було здійснено розрахунок показників результативності, наведений в таблиці.

Як видно з таблиці, коефіцієнт вагомості показника результативності за кількісним критерієм становить 0,83, а за якісними критеріями – 0,17.

Загальний показник результативності визначатиметься за допомогою середньої арифметичної зваженої.

Висновки. Таким чином, було розроблено підхід до встановлення результативності управління розвитком, що на відміну від інших, базується на розрахунку показників результативності за критеріями, які відображають рівень розвитку суб'єкта малого підприємництва, орієнтованість й характер управління. Запропонований підхід передбачає зведення показників за критеріями у єдиний показник, що дозволяє дати узагальнюючу оцінку змінам інтегрального індикатору розвитку суб'єкта малого підприємництва, орієнтованості та характеру управління його розвитком.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Поліщук Н.В. Науково-методологічні засади результативності функціонування сучасних економічних систем: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / Н.В. Поліщук; Вінницький національний аграрний університет. – Вінниця, 2011. – 36 с.
2. Герєга Г.Ф. Співвідношення понять ефективності та результативності функціонування підприємств / Г.Ф. Герєга // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.15. – С. 196–201.
3. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке: пер. с англ. / П. Друкер. – М.: Изд-во «Вильямс», 2003. – 272 с.
4. Касьян Л.Е. Взаємозв'язок ефективності та результативності в управлінні підприємствами / Л.Е. Касьян // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 3(1). – С. 42–45. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_3\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_3(1)_9)
5. Климаш Н.І. Науково-теоретичні аспекти сутності понять «ефективність» та «результативність» / Н.І. Климаш // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – К., 2009. – № 28. – Р. III. – С. 124–126.
6. Тендюк А.О. Методичні підходи до оцінки результативності, якості та ефективності системи менеджменту підприємства / А.О. Тендюк, С.М. Васильківський // Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент. – 2013. – Вип. 10. – С. 225–232. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2013_10_26
7. Ткаченко О.В. Показники оцінки якості, результативності та ефективності менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_6/230.pdf
8. Чимшит С.І. Управління потенціалом складних соціально-економічних систем: монографія / С.І. Чимшит. – Дніпропетровськ: ПП «Моноліт», 2008. – 351 с.
9. Волошин О.Ф. Моделі та методи прийняття рішень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.Ф. Волошин, С.О. Мащенко. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – 336 с.